

80. rocznica utworzenia Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”

4 września 2025

2 września 2025 r. przypada 80. rocznica utworzenia Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”, najważniejszej organizacji powojennego podziemia niepodległościowego. Z tej okazji w Muzeum AK odbyło się okolicznościowe spotkanie. Oddział IPN w Krakowie był partnerem wydarzenia.

Główna część uroczystości odbyła się w Muzeum Armii Krajowej w Krakowie. Wśród przemawiających znalazł się dr hab. Filip Musiał dyrektor krakowskiego IPN, a dr Michał Wenklar wygłosił okolicznościowy wykład historyczny na temat Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”.

W programie spotkania w Muzeum AK była również rozmowa Kajetana Rajskiego, prezesa Fundacji Kwartalnika „Wyklęci” z dziećmi Żołnierzy Wyklętych: Jadwigą Ostafin-Martyną, Franciszkiem Batorym i Markiem Franczakiem. Wręczono także pamiątkowe odznaczenia.

Wydarzenie zakończyło odśpiewanie „Marszu Zaporczyków”.

Cześć oficjalną poprzedziła msza święta w kościele kapucynów, której przewodniczył abp Marek Jędraszewski metropolita krakowski.

Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość” – Ruch Oporu bez Wojny i Dywersji

WiN powołano 2 września 1945 r. w Warszawie. Ścisłe kierownictwo organizacji tworzyli Jan Rzepecki „Ślusarczyk” (prezes), Janusz Bokszczanin (wiceprezes), Tadeusz Jachimiek „Ninka” (sekretarz generalny), Antoni Sanojca „Skaleń”, Franciszek Niepokólczycki „Halny”, Jan Szczurek-Cergowski „Sławbor” i Józef Rybicki „Maciej”.

W konspiracyjnej prasie opublikowano wkrótce, zredagowaną przez Rzepeckiego, „Deklarację Ideową WiN”. Organizacja przejęła dużą część dotychczasowych struktur podziemnych i szybko rozrosła się do około 20 tys. członków. Była formalnie niezależna od rządu londyńskiego, ale przekazywała na Zachód uzyskane materiały i analizy, dotyczące sytuacji politycznej, gospodarczej i militarnej w kraju opanowanym przez Związek Sowiecki i polskich komunistów.

Głównym celem politycznym Zrzeszenia WiN było doprowadzenie do wolnych wyborów (zagwarantowanych przez Wielką Trójkę w Jałcie) i przekazanie struktur organizacyjnych legalnym władzom RP na uchodźstwie.

WiN z założenia miał być organizacją polityczną, a nie wojskową. Trudno jednak było w krótkim czasie zdemobilizować leśne oddziały. Ich masowe ujawnienie nie wchodziło w grę, ponieważ oznaczałoby dekonspirację większości lokalnych struktur, sieci łączności i kolportażu. Akcję demobilizacji niepodległościowych oddziałów partyzanckich prowadzono systematycznie od chwili powstania WiN-u. Ludzi najbardziej zagrożonych aresztowaniami przerzucono na inne tereny.

Po początkowych i krótkotrwałych sukcesach niepodległościowej konspiracji, NKWD – wspierana przez polskich komunistów z Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego – rozpoczęła skuteczne zwalczanie WiN-u. Informacje uzyskane dzięki akcji ujawnieniowej pozwoliły na szybką infiltrację powstających struktur polskiego podziemia. Już w listopadzie 1945 r. dokonano w Łodzi aresztowań wśród członków zarządu głównego zrzeszenia. Podobny los podzieliły następne składy ZG WiN.

Fot. Żaneta Wierzgacz (IPN)

<https://patriotycznykrakow.pl/index.php/2025/09/04/80-rocznica-utworzenia-zrzeszenia-wolnosc-i-niezawislosc/>